

PROGRAM PROMOCJI ZDROWIA „ZDROWY UCZEŃ”

I. Opis

Promocja zdrowia pojawiła się jako ruch społeczny w drugiej połowie XX w. zawdzięczając swój naukowy początek odkryciom epidemiologicznym, które wyłoniły indywidualne zachowania ludzi jako główny czynnik determinujący zdrowie jednostek. Wskutek wielu badań stopniowo zmieniano sposób rozumowania zjawisk zdrowotnych z tradycyjnego biomedycznego do podejścia holistycznego, uwzględniającego biopsychospołeczny kontekst uwarunkowań zdrowia ludzi.

W 1974 r. Minister Zdrowia Kanady Marc Lalonde wprowadził koncepcję pól zdrowia, stanowiących cztery nadrzędne kategorie determinantów zdrowia, spośród których największe znaczenie dla kształtowania zdrowia mają: styl życia ludzi (55%), środowisko życia (20%), czynniki biologiczno-dziedziczne (15%), organizacja opieki zdrowotnej (10%).

W 1984 r. Biuro Regionu Europejskiego Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) wydało dokument zatytułowany „Promocja Zdrowia”, w którym zaproponowano koncepcję systemowych działań w ramach polityki promocji zdrowia.

Za akt instytucjonalizacji promocji zdrowia uznaje się Kartę Ottawską (Ottawa Charter) uchwaloną w 1986 r. definiującą promocję zdrowia jako „proces umożliwiający ludziom kontrolę nad własnym zdrowiem oraz jego poprawę przez podejmowanie wyborów i decyzji sprzyjających zdrowiu, kształtowanie potrzeb i kompetencji do rozwiązywania problemów zdrowotnych oraz zwiększanie potencjału zdrowia”.

W 2012 roku powstał dokument „Zdrowie 2020, Europejska polityka wspierająca działania rządów i społeczeństw na rzecz zdrowia i dobrostanu człowieka”, który jest nową polityką, uzgodnioną przez 53 państwa członkowskie Europejskiego Regionu Światowej Organizacji Zdrowia (WHO). Wspólnie ustalone cele zakładają znaczącą poprawę stanu zdrowia i dobrostanu ludności, zmniejszenie nierówności zdrowotnych, wzmocnienie sektora zdrowia publicznego i zapewnienie wysokiej jakości, powszechnych, sprawiedliwych i zrównoważonych systemów ochrony zdrowia, których działanie skupia się na człowieku. Uznano iż, programy promocji zdrowia realizowane zgodnie z zasadami angażowania i upodmiotowienia ich uczestników przynoszą rzeczywiste korzyści.

Nacisk na profilaktykę, edukację i promocję zdrowotną szczególnie w stosunku do dzieci i młodzieży kładzie ustawa o zdrowiu publicznym, której podstawowym narzędziem wykonawczym jest Narodowy Program Zdrowia (NPZ) na lata 2021-2025. Celem strategicznym programu jest zwiększenie liczby lat przeżytych w zdrowiu oraz zmniejszenie społecznych nierówności w zdrowiu.

Definicja terminu „promocja zdrowia” określona jest w art. 2 ust. 1 pkt 7 ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz. U. z 2023 r. poz. 991 z późn. zm.). Wynika z niej, iż promocja zdrowia to „działania umożliwiające poszczególnym osobom i społeczności zwiększenie kontroli nad czynnikami warunkującymi stan zdrowia i przez to jego poprawę, promowanie zdrowego stylu życia oraz środowiskowych i indywidualnych czynników sprzyjających zdrowiu”.

Należy wskazać, że edukacja zdrowotna jest kluczowym narzędziem promocji zdrowia. Odnoszenie sukcesów w procesie promowania zdrowia zależy od aktywnego zaangażowania w ten proces

ludności, wyposażonej we właściwą wiedzę i umiejętności. Tak rozumiana edukacja zdrowotna dąży do poprawy i ochrony zdrowia poprzez stymulowanie procesu uczenia, doprowadzając do zmian w zachowaniu jednostek.

Edukacja zdrowotna jest procesem dydaktyczno-wychowawczym, w którym uczniowie uczą się jak żyć, aby zachować i doskonalić zdrowie własne i innych ludzi oraz tworzyć środowisko sprzyjające zdrowiu, a w przypadku choroby lub niepełnosprawności aktywnie uczestniczyć w jej leczeniu, radzić sobie i zmniejszać jej negatywne skutki.

Edukacja zdrowotna jest najtańszym skutecznym działaniem służącym poprawie stanu zdrowia.

Program jest zgodny z założeniami Uchwały nr LXVI/1800/2018 Rady m.st. Warszawy z dnia 10 maja 2018 r. w sprawie przyjęcia strategii rozwoju miasta stołecznego Warszawy do 2030 roku (Cel operacyjny 2.3.: Korzystamy z usług blisko domu).

II. Założenia programu

U podstaw programu „Zdrowy Uczeń” leży pewność, że istnieje potrzeba rozpowszechniania działań z zakresu promocji zdrowia wśród dzieci i młodzieży.

Zdrowie jest nieodłącznym warunkiem osiągnięć szkolnych i dobrej jakości życia. Pożądane postawy i nawyki kształtowane są poprzez zdobywanie wiedzy o zdrowiu oraz umiejętności. Program kierowany jest do dzieci i młodzieży uczęszczających do szkół publicznych, dla których m.st. Warszawa jest organem prowadzącym, tj. szkół podstawowych i ponadpodstawowych, w których realizowane są świadczenia zdrowotne w środowisku nauczania i wychowania zakontraktowane przez Narodowy Fundusz Zdrowia oraz w placówkach opiekuńczo-wychowawczych. Osobami realizującymi program są głównie pielęgniarki szkolne. Ponadto przy realizacji poszczególnych tematów możliwa jest współpraca z zapraszanymi osobami, np.: lekarzami, dietetykami, położnymi, itp.

III. Warunki realizacji programu

Program przewiduje udział uczniów w różnego rodzaju przedsięwzięciach organizowanych przez pielęgniarkę, np.: apele, konkursy, przedstawienia o tematyce zdrowotnej, pokazy, itp. Ponadto program przewiduje możliwość wsparcia realizatorów poprzez opracowanie oraz dostarczenie materiałów edukacyjnych i informacyjnych do wykorzystania przez pielęgniarki, jak również możliwość uczestnictwa w szkoleniach w obszarze związanym z promocją zdrowia oraz włączenie realizatora w prace wspierające kampanie prowadzone przez m.st. Warszawa, np. „Wiem co jem”. Ze względu na charakter pozyskiwanych w trakcie trwania programu treści, niezbędnym warunkiem realizacji programu jest dostęp uczniów do materiałów edukacyjnych oraz do sprzętu audiowizualnego.

Edukacja odbywać się będzie w dniach i godzinach poza harmonogramem pracy pielęgniarki szkolnej określonym w umowie z Narodowym Funduszem Zdrowia.

Realizator zobowiązany jest do prowadzenia dokumentacji potwierdzającej realizację programu w oparciu o wymogi zawarte w umowie.

IV. Cele

1. Cel główny:

Zapewnienie warunków do zdobywania przez uczniów wiedzy w zakresie zachowań prozdrowotnych i poszanowania własnego zdrowia.

2. Cele pośrednie:

- a) Przekazanie wiedzy na temat higieny osobistej w tym jamy ustnej jako czynnika mającego ścisły związek pomiędzy prawidłowym myciem zębów a chorobami przyzębia i występowaniem próchnicy. Przekazanie wiedzy na temat prawidłowej higieny odpoczynku i aktywności fizycznej jako czynnika mającego wpływ na zdrowie fizyczne i psychiczne.
- b) Edukowanie dzieci i młodzieży w zakresie racjonalnego modelu żywienia i picia wody jako czynnika mającego ścisły związek pomiędzy sposobem odżywiania a zachowaniem zdrowia.
- c) Przekazanie wiedzy na temat szczepień ochronnych w celu zapobiegania chorobom zakaźnym
- d) Nauka zasad i ćwiczenie umiejętności udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej oraz nauka unikania zagrożeń.
- e) Zwiększenie świadomości dotyczącej wczesnego wykrywania chorób nowotworowych oraz nauka samobadania piersi u dziewcząt oraz jąder u chłopców.
- f) Przekazanie wiedzy na temat czynników ryzyka chorób układu krążenia oraz możliwości działań w zakresie ich zapobiegania. Wpływ palenia tytoniu na powstawanie chorób układu krążenia.
- g) Przekazanie wiedzy na temat cukrzycy oraz metod jej opóźnienia i zapobiegania.

Program jest uchwalany co roku, ale realizowany w perspektywie wieloletniej.

V. Treści

W roku 2024 program skupi się na następujących zakresach tematycznych:

- a) Higiena i jej wpływ na zdrowie fizyczne i psychiczne: higiena jamy ustnej jako ważny czynnik zapobiegający próchnicy, czysta skóra - zdrowie i uroda, higiena intymna, higiena wzroku i słuchu jako ważne elementy percepcji, odpoczynek oraz aktywność fizyczna jako ważny element prawidłowego rozwoju i zdrowia.
- b) Odżywianie: zdrowe i racjonalne odżywianie oraz picie wody, czynniki wpływające na niewłaściwe odżywianie, skutki złego żywienia, higiena przygotowywania i spożywania posiłków.
- c) Profilaktyka chorób zakaźnych: zapobieganie chorobom „brudnych rąk”, szczepienia ochronne i ich wpływ na zapobieganie chorobom, zapobieganie HBV, HCV, HIV/AIDS, SARS-CoV-2.
- d) Pierwsza pomoc i unikanie zagrożeń: udzielanie pierwszej pomocy, bezpieczne korzystanie z kąpielisk, niebezpieczeństwo zabaw z petardami.
- e) Wczesne wykrywanie chorób nowotworowych „Piersi - uroda i zdrowie” - nauka samobadania piersi oraz „Zdrowe jądra” - nauka samobadania jąder.
- f) Profilaktyka chorób układu krążenia.
- g) Choroby metaboliczne: charakterystyka cukrzycy typu 1 oraz typu 2, niepokojące objawy mogące świadczyć o cukrzycy, czynniki ryzyka wystąpienia cukrzycy u dzieci i młodzieży, wpływ aktywności fizycznej na regulację stężenia glukozy we krwi, wpływ prawidłowej diety na regulację stężenia glukozy we krwi.

Temat	Treści	Metody i środki realizacji	Efekty Uczni:
1. Higiena i jej wpływ na zdrowie fizyczne i psychiczne (uczniowie szkół podstawowych)	- higiena jamy ustnej jako ważny czynnik zapobiegający próchnicy, - czysta skóra- zdrowie i uroda,	- wykłady, - pogadanki, - rozmowy indywidualne, - konkursy, - plakaty i ulotki.	- umie przestrzegać zasad higieny osobistej, - zna zasady związane z myciem rąk, - zna zasady

i ponadpodstawowych oraz wychowankowie placówek opiekuńczo-wychowawczych)	<ul style="list-style-type: none"> - higiena intymna, - higiena wzroku i słuchu jako ważne elementy percepcji, - odpoczynek jako ważny element higieny. 		<p>profilaktyki i higieny jamy ustnej,</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna zasady higieny intymnej, - wie jak dbać o wzrok, - zna wpływ hałasu na słuch i układ nerwowy, - rozumie potrzebę uczestniczenia w spacerach i zabawach na świeżym powietrzu o każdej porze roku.
<p>2. Zdrowe i racjonalne odżywianie</p> <p>(uczniowie szkół podstawowych i ponadpodstawowych oraz wychowankowie placówek opiekuńczo-wychowawczych)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - jak zdrowo i właściwie się odżywiać, - racjonalne odżywianie, - pierwsze i drugie śniadanie - czynniki wpływające na niewłaściwe odżywianie, - skutki złego żywienia, - higiena przygotowywania i spożywania posiłków i picia wody. 	<ul style="list-style-type: none"> - wykłady z użyciem materiałów informacyjnych i pomocy dydaktycznych, m.in. w ramach kampanii społecznej „Wiem co jem”, - pogadanki z uczniami, - zajęcia tematyczne i prezentacje, - konkursy plastyczne, - plakaty „Piramida Zdrowego Żywienia”. 	<ul style="list-style-type: none"> - zna piramidę zdrowego żywienia, - rozumie znaczenie spożywania posiłku przed wyjściem do szkoły oraz drugiego śniadania w szkole, - rozumie wpływ właściwego odżywiania się i picia wody na zdrowie, - umie krytycznie odbierać reklamy żywności niekorzystnie wpływającej na zdrowie (chipsy, słodkie batony, napoje gazowane), - potrafi wymienić produkty zdrowe i niekorzystnie wpływające na zdrowie, - rozumie wpływ właściwego odżywiania na zdrowie.
<p>3. Profilaktyka chorób zakaźnych</p> <p>(uczniowie szkół podstawowych i ponadpodstawowych oraz wychowankowie placówek opiekuńczo-wychowawczych)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - jak zapobiegać chorobom „brudnych rąk”, - szczepienia ochronne i ich wpływ na zapobieganie chorobom, - zapobieganie HBV, HCV, HIV/AIDS, SARS-CoV-2. 	<ul style="list-style-type: none"> - wykłady, - pogadanki, - rozmowy indywidualne, - konkursy, - plakaty i ulotki. 	<ul style="list-style-type: none"> - rozumie zależność pomiędzy brudnymi rękami a występowaniem chorób, - zna wpływ szczepień ochronnych na zapobieganie chorobom, - zna zasady zapobiegania chorobom zakaźnym.
<p>4. Pierwsza pomoc i unikanie zagrożeń</p> <p>(uczniowie szkół podstawowych i ponadpodstawowych)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - udzielanie pierwszej pomocy, - bezpieczne korzystanie z kąpielisk, - niebezpieczeństwo zabaw z petardami. 	<ul style="list-style-type: none"> - wykłady z użyciem pomocy dydaktycznych, - pokazy, - ćwiczenia i instruktaże. 	<ul style="list-style-type: none"> - zna zasady udzielania pierwszej pomocy, - zna zasady bezpiecznego zachowania się na kąpieliskach, - zna niebezpieczeństwa jakie grożą podczas zabaw petardami.

oraz wychowankowie placówek opiekuńczo-wychowawczych)			
5. Wczesne wykrywanie chorób nowotworowych: „Piersi - uroda i zdrowie” (dziewczeta 7 i 8 klas szkół podstawowych oraz szkół ponadpodstawowych) „Zdrowe jądra” (chłopcy 7 i 8 klas szkół podstawowych oraz szkół ponadpodstawowych)	<ul style="list-style-type: none"> - nauka samobadania piersi. - nauka samobadania jąder. 	<ul style="list-style-type: none"> - wykłady z użyciem pomocy dydaktycznych, - pogadanki, - pokazy, - instruktaże, - ćwiczenia na fantomach. 	<ul style="list-style-type: none"> - potrafi prawidłowo badać piersi, - zna znaczenie wczesnego wykrywania chorób, - potrafi prawidłowo badać jądra, - zna znaczenie wczesnego wykrywania chorób.
6. Profilaktyka chorób układu krążenia (uczniowie szkół ponadpodstawowych)	<ul style="list-style-type: none"> - prawidłowe ciśnienie tętnicze, - jak zapobiegać chorobom układu krążenia. 	<ul style="list-style-type: none"> - wykłady, - pogadanki, - rozmowy indywidualne. 	<ul style="list-style-type: none"> - zna zależność między aktywnym spędzaniem czasu a stanem zdrowia, - wie o znaczeniu prawidłowego ciśnienia tętniczego dla zdrowia, - rozumie zależność między zdrowym stylem życia a zapobieganiem chorobom układu krążenia, - zna wpływ palenia papierosów na układ krążenia.
7. Choroby metaboliczne - cukrzyca (uczniowie szkół podstawowych i ponadpodstawowych oraz wychowankowie placówek opiekuńczo-wychowawczych)	<ul style="list-style-type: none"> - charakterystyka cukrzycy typu 1 oraz typu 2, - niepokojące objawy mogące świadczyć o cukrzycy, - czynniki ryzyka wystąpienia cukrzycy u dzieci i młodzieży - wpływ aktywności fizycznej na regulację stężenia glukozy we krwi, - wpływ prawidłowej diety na regulację stężenia glukozy we krwi. 	<ul style="list-style-type: none"> - wykłady, - pogadanki, - rozmowy indywidualne, - konkursy, - plakaty i ulotki. 	<ul style="list-style-type: none"> - posiada wiedzę na temat cukrzycy, - potrafi wymienić niepokojące objawy mogące świadczyć o cukrzycy, - rozumie zależność między zdrowym stylem życia a zapobieganiem lub opóźnieniem początku cukrzycy, - zna zależność między aktywnym spędzaniem czasu a stanem zdrowia - rozumie wpływ właściwego odżywiania się na stężenie glukozy we krwi,

			- potrafi wymienić produkty, które pozwalają osiągnąć i utrzymać prawidłowe stężenie glukozy we krwi.
--	--	--	---

- h) Profilaktyka zdrowia psychicznego: higiena psychiczna – promowanie umiejętności dbania o swoje zdrowie psychiczne, wzmocnienie umiejętności radzenia sobie z negatywnymi emocjami (stres, złością, smutkiem), gdzie szukać pomocy w sytuacjach kryzysowych.
- i) Przemoc: fizyczna (naruszenie nietykalności fizycznej), psychiczna (naruszenie godności osobistej), seksualna (naruszenie intymności), ekonomiczna (naruszenie własności), zaniedbanie (naruszenie obowiązku do opieki ze strony osób bliskich), jak ją rozpoznać, gdzie szukać pomocy.

VI. Metody i środki realizacji

Metodami realizacji programu „Zdrowy Uczeń” będą: wykłady, pogadanki, pokazy filmów, indywidualne rozmowy, konkursy, festyny, ćwiczenia i pokazy, gry, zabawy, testy oraz inne.

VII. Ewaluacja i wskaźniki do monitorowania oczekiwanych efektów

1. Przeprowadzanie wśród uczniów ankiet, testów lub innych form sprawdzających wiedzę z zakresu przyswojonych treści dotyczących tematów realizowanego programu. Dokumenty sprawdzające wiedzę uczniów przechowywane są przez realizatorów i winny być przekazane do dyspozycji m.st. Warszawy na każde żądanie.-
2. Przeprowadzanie ankiet ewaluacyjnych wśród pielęgniarek realizujących program. Wzory ankiet ewaluacyjnych oraz wzory zbiorczych sprawozdań z ewaluacji programu stanowiąc będą załączniki do umowy.

Wskaźniki ewaluacji bezpośrednio po zakończeniu:

- a) ilościowe (twarde) – liczba dzieci i młodzieży biorących udział w poszczególnych tematach,
- b) jakościowe:
  - rezultatu (miękkie): zwiększanie wiedzy uczniów - przeprowadzanie testów wiedzy,
  - oddziaływania: zwiększanie atrakcyjności programu i zaangażowania uczniów w trakcie realizacji.

VIII. Czas trwania programu

Od chwili podpisania umowy do dnia 31 grudnia 2024 r. (z wyłączeniem okresu ferii letnich).